

בבית המשפט העליון

ע"א 2483/14

לפני: כבוד השופט ס' גובראן
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המערערים והמשיבים שכנגד: 1. צביקה שלומוביץ
2. אביגדור קוריצונר
3. מורג יצחק
4. עמירם משה

נגד

המשיבים והמערערת שכנגד: 1. בית חנניה מושב עובדים להתיישבות
שיתופית בע"מ
2. משה שיינר (משיב פורמאלי)

ערעור וערעור שכנגד על פסק דינו של בית המשפט המחוזי
בחיפה מיום 18.2.2014 בת"א 5156-03-11 שניתן על ידי
כבוד השופט מ' רניאל

תאריך הישיבה: י"ד בסיון התשע"ו (20.6.2016)

בשם המערערים
והמשיבים שכנגד: עו"ד אמיר בירמן

בשם המשיבה 1
והמערערת שכנגד: עו"ד יהודה וישניצקי; עו"ד עדיאל עזרא

פסק דין

השופטת ד' ברק-ארז:

1. באסיפה הכללית של אגודה שיתופית הוחלט כי כספים שמקורם בפדיון של יחידות השתתפות בתנובה שהועברו לאגודה יחולקו באופן שווה בין חבריה. מספר שנים לאחר שהתקבלו ההחלטות בעניין והכספים אף חולקו בין החברים, הגישו כמה מהם תביעה שבה טענו כי הם זכאים לנתח גדול יותר מהפדיון של יחידות ההשתתפות בהתחשב בהיקף תרומתם להספקת התוצרת החקלאית לתנובה במהלך השנים. האם יש לקבל את טענתם, או שמא בנסיבות העניין הם מנועים מלתבוע את האגודה השיתופית, לנוכח התנהגותם במועד קבלת ההחלטה ואף לאחריה לאורך השנים? זו השאלה העיקרית שהתעוררה בהליך שלפנינו.

רקע עובדתי וההליכים עד כה

2. עניינו של ההליך שבפנינו בסכסוך בין האגודה השיתופית "בית חנניה מושב עובדים להתיישבות שיתופית בע"מ" (להלן: האגודה) לבין כמה מחבריה על אופן

חלוקת התמורה ממכירת חלקה של האגודה בתנובה. כמפורט להלן, תמורה זו חולקה באופן שווה בין כל החברים באגודה, על-פי החלטה שהתקבלה באסיפה הכללית של האגודה בשנת 2007. בהמשך, מספר חברים חלקו על מתכונת חלוקה זו, ובסופו של דבר אף הגישו תביעה לבית המשפט המחוזי (ת"א 5156-03-11, השופט מ' רניאל), היא התביעה העומדת בבסיס ההליך דנן. בעיקרו של דבר, החברים שהגישו את התביעה הם המערערים בפנינו וכן המשיבים בערעור שכנגד, ואילו האגודה היא המשיבה 1, וכן המערערת שכנגד.

3. ראשיתו של ההליך שבפנינו, כמו גם של הליכים אחרים שהתנהלו ומתנהלים בקשר לאגודות שיתופיות אחרות, הוא בהחלטה שהתקבלה בשנת 1999 בדבר הקצאתן של יחידות השתתפות בתנובה לאגודות השיתופיות החברות בה. הרקע הרלוונטי להחלטה זו תואר בהרחבה בבג"ץ 861/07 קמחי נ' רשם האגודות השיתופיות (8.12.2010) (להלן: עניין ניר בנימין), פסק דין שעוד יחזור ויוזכר בהמשך הדברים. בתמצית נציין כי יחידות ההשתתפות משקפות את חלקן היחסי של האגודות השיתופיות בתנובה, שפעלה כאגודה שיתופית "מרכזית", כהגדרתה בסעיף 2 לפקודת האגודות השיתופיות (להלן: הפקודה). יחידות ההשתתפות, השונות ממניות רגילות בכך שאינן סחירות, נרשמו בתנובה על שם האגודות השיתופיות במתכונת שהתחשבה בכמות התוצרת שסופקה על-ידן לתנובה.

4. הקצאתן של יחידות ההשתתפות לאגודות השיתופיות נעשתה בהתאם לחלוקה הבאה: 50% מיחידות ההשתתפות חולקו באופן שווה בין כלל האגודות השיתופיות החברות בתנובה (להלן: המפתח האחיד), ואילו 50% מהן הוקצו לפי "הגביה להון מניות כפי שבוצעה במשך השנים", היינו בהתאם להיקף השיווק של התוצרת החקלאית (להלן: המפתח היחסי).

5. בהתאם להחלטה זו הוקצו לאגודה 17,481 יחידות השתתפות – 9,068 יחידות לפי המפתח האחיד ו-8,413 יחידות לפי המפתח היחסי.

6. בהמשך לכך, החליט ועד האגודה לכנס את האסיפה הכללית של חברי האגודה, כדי שזו תכריע כיצד לשייך את יחידות ההשתתפות לחבריה. ערב כינוס האסיפה שלח ועד האגודה לחברי האגודה "דף לחבר" ובו הסבר כללי המפרט את הנושאים שהאגודה וחבריה נדרשים להצביע בעניינם באסיפה הכללית.

7. ביום 17.4.2007 האסיפה הכללית של האגודה החליטה לשייך לחברי האגודה את היחידות באופן שווה (להלן: ההחלטה הראשונה). יצוין כבר עתה כי בית המשפט

המחוזי קבע שהחלטה זו התקבלה פה אחד, ולכל הפחות כי המערערים לא הצליחו להוכיח שמי מהם הצביע נגד ההחלטה. כמו כן, נקבע על-ידי בית המשפט המחוזי שהמערערים 2 ו-4 נכחו באסיפה זו, וכך גם אמו של המערער 1. למחרת קבלת ההחלטה הראשונה, שלחה האגודה לתנובה הודעה לפיה ברצונה לממש את כל היחידות שהוקצו לה במסגרת עסקת המכירה של מניות תנובה לקרן "אייפקס" הבינלאומית.

8. כשלושה חודשים לאחר ההחלטה הראשונה התנהלו מגעים בין חלק מחברי האגודה, לרבות המערער 3, לבין ועד האגודה, נוכח בקשתם לקבל פירוט באשר לשיווק התוצרת החקלאית שסופקה לתנובה באמצעות האגודה. במסגרת כך, פנתה מזכירת האגודה למערער 3 והודיעה לו כי ישנה אפשרות לקבלת נתוני שיווק לתנובה לפי קטגוריות, על-ידי הכנת מדגם של חלוקה ענפית בעלות של לפחות 1,800 דולר. המערער 3 לא הגיב לפנייה זו, והמדגם לא נערך.

9. ביום 9.9.2007, כחמישה חודשים לאחר קבלת ההחלטה הראשונה, ביקשו כמה מחברי האגודה, ובהם המערערים, לעכב את חלוקת התמורה שהתקבלה ממימוש יחידות ההשתתפות. זאת, עד להכרעה בעניין ניר בניס, שבו נדונה השאלה האם יש לחלק את יחידות ההשתתפות במושב "ניר בניס" ובאגודות שיתופיות נוספות באופן שווה בין כלל חבריהן של אותן אגודות, או באופן דיפרנציאלי בהתאם לחלק היחסי של חברי האגודה ששיווקו במהלך השנים את התוצרת החקלאית באמצעות תנובה.

10. הבקשה לעכב את חלוקת הכספים נדונה בישיבת הוועד מיום 8.10.2007. בישיבה זו נקבע שההחלטה הראשונה היא מחייבת, וכי על מנת לשנותה נדרש כינוסה של אסיפה כללית. מסר ברוח זו הועבר למערערים במכתב מטעם ועד האגודה מיום 9.10.2007. ואמנם, ביום 27.1.2008 כינסה האגודה אסיפה כללית נוספת, שבה אושרה ההחלטה לפיה חלוקת הרווחים ממימוש יחידות ההשתתפות של האגודה בתנובה תיעשה באופן שווה (להלן: ההחלטה השנייה). יוער, כי מפסק דינו של בית המשפט המחוזי ומטענות הצדדים לא ניתן ללמוד האם המערערים נכחו באסיפה שבה התקבלה ההחלטה השנייה, ואם כן – כיצד הצביעו. יחד עם זאת, ראוי להבהיר כי לא נטען שהמערערים התנגדו לקיומה של האסיפה או להצעה שעלתה בה באשר לאופן חלוקתו של הפדיון ממכירתן של יחידות ההשתתפות.

11. בהמשך לכך, חולקו הכספים שהתקבלו ממימוש יחידות ההשתתפות המניות באופן שווה בין חברי האגודה, כך שכל בעל נחלה קיבל סך מצטבר של 81,900 שקל.

12. כארבע שנים לאחר ההחלטה הראשונה וכשלוש שנים לאחר חלוקת הכספים בין החברים, ביום 2.3.2011, הגישו המערערים את תביעתם לבית המשפט המחוזי. המערערים תקפו את החלטות האסיפה הכללית וטענו שלא היה מקום לחלוקה שווה של יחידות ההשתתפות שהוקצו לאגודה על-פי המפתח היחסי (בשונה מן החלוקה השווה של יחידות ההשתתפות שהוקצו באופן שווה). לטענת המערערים, יחידות ההשתתפות שחולקו בהתאם למפתח היחסי היו מבוססות על היקף שיווק של התוצרת החקלאית לתנובה, ולכן במקרה זה הוא רק קניינים של הרפתנים מקרב חברי האגודה. המערערים טענו עוד כי תביעתם נסמכת על פסק דינו של בית משפט זה בעניין ניר בנים, שניתן ביום 8.12.2010, ואף בו נקבע כי נדרשת חלוקה על בסיס דיפרנציאלי.

13. מנגד, האגודה גרסה כי דין התביעה להידחות. האגודה טענה, בין היתר, כי כתב התביעה הוגש בשיהוי, בשים לב לכך שחלפו כארבע שנים מקבלת ההחלטה הראשונה (ואף כשלוש שנים מקבלת ההחלטה השנייה וחלוקת הכספים בין החברים) ושכספי התמורה חולקו זה מכבר בין החברים באגודה. על כן, לטענתה, המערערים היו מנועים מלהעלות את הטענות המופיעות בו. האגודה הוסיפה וטענה שההלכה בעניין ניר בנים אינה חלה בעניינה, בשים לב לכך שנקבע בה כי תחולתה מוגבלת לנסיבות אותו מקרה; כי ההחלטה של האסיפה הכללית מעידה על כך שחברי האגודה ראו את יחידות ההשתתפות בתנובה כנכס השייך לאגודה; וכן שמבחינה מעשית קיימים פערי מידע אובייקטיביים המונעים חלוקה דיפרנציאלית של יחידות ההשתתפות בין החברים באגודה.

14. ביום 17.2.2014, לאחר שבחן את טענות הצדדים, החליט בית המשפט המחוזי לקבל את התביעה בחלקה. בית המשפט המחוזי קבע כי התוצאה שאליה הגיע מבוססת על ההכרעה העקרונית בעניין ניר בנים, המלמדת כי יחידות ההשתתפות שהוקצו על בסיס המפתח היחסי הן נכסיהם של הרפתנים ושל יתר המשווקים החקלאיים. בית המשפט המחוזי הסביר כי יש לחלק את יחידות ההשתתפות שהוקצו על בסיס המפתח היחסי בהתאם לתרומה היחסית של החברים באגודה לשיווק התוצרת, ולא באופן שווה.

15. בית המשפט המחוזי דחה את טענותיה המקדמיות של האגודה, בקבעו כי לא התקיימו התנאים שנקבעו בפסיקה בכל הנוגע לקבלתה של טענת שיהוי והוסיף כי התביעה הוגשה רק שלושה חודשים לאחר מתן פסק הדין בעניין ניר בנים, שעליו היא התבססה. כמו כן, נקבע כי אין לראות במערערים כמי שוויתרו על זכויותיהם. אמנם, בית המשפט המחוזי קבע כי המערערים לא התנגדו בזמן אמת להחלטה הראשונה של האסיפה הכללית. אולם, בית המשפט המחוזי קבע גם כי החלטה על חלוקת הזכויות

ביחידות ההשתתפות צריכה להתקבל בהסכמה של כלל בעלי הזכויות, ומאחר שלא השתתפו באסיפות כל בעלי הזכויות (כדוגמת המערער 3, שלא נכח באסיפה הראשונה), אין לראות בכך החלטה תקפה של כינוס בעלי הזכויות. כמו כן, בית המשפט המחוזי קבע כי אין לפרש את התנהגותם של המערערים שהצביעו בעד ההחלטה הראשונה לחלק את יחידות ההשתתפות באופן שווה כוויתור על זכויותיהם. בית המשפט המחוזי ציין בהקשר זה כי המערערים עמדו על זכויותיהם הן לפני ההחלטה הראשונה והן לאחריה. בעשותו כן, הוא התבסס, בין היתר, על עדויות שלפיהן ערב כינוסה של האסיפה שבה התקבלה ההחלטה הראשונה התקיימו מספר פגישות ושיחות טלפון בין ועד האגודה לבין המערערים, ובמהלכן הביעו המערערים עמדה לפיה יחידות ההשתתפות שהוקצו על בסיס המפתח היחסי שייכות לרפתנים, באופן אישי, ולא לאגודה.

16. בהמשך לכך, בית המשפט המחוזי קבע כי החלטות האסיפה הכללית בדבר חלוקת יחידות ההשתתפות בטלות כלפי המערערים. עם זאת, בית המשפט לא פסק לזכות המערערים את מלוא הסעד הכספי המבוקש על-ידם, בקבעו כי הם לא הצליחו להוכיח את חלקם ביחידות ההשתתפות לאורך כל התקופה הרלוונטית לתביעה, אלא רק בעשור שבין 1982-1992. להשלמת התמונה יצוין כי בית המשפט המחוזי דחה את מלוא התביעה של המערער 1, בנימוק של העדר יריבות בינו לבין האגודה. זאת, לאחר שנקבע כי בעל הדין הרלוונטי בנוגע לזכויות הקשורות לנכסי הנחלה היא אמו, וכי לא הוכח שהיא העבירה את זכויותיה אלה למערער 1. בסיכומו של דבר, נפסקו לזכותם של המערערים, בנוסף לסכום האחיד שחולק להם על-ידי האגודה, סכומי הכסף המפורטים להלן: למערער 2 – 48,699 שקל; למערער 3 – 29,851 שקל; ולמערער 4 – 24,354 שקל.

הערעור והערעור שכנגד

17. המערערים הגישו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, ואילו האגודה הגישה מצידה ערעור שכנגד. יצוין, כי אחד מהתובעים בבית המשפט המחוזי, משה שיינר, לא נמנה עם המערערים במסגרת הערעור העיקרי ועל כן גם הערעור שכנגד אינו מופנה כלפיו (ראו החלטתו של כבוד הרשם ג' לובינסקי מיום 31.12.2014).

18. הטענה המרכזית בערעור העיקרי מכוונת נגד קביעתו של בית המשפט המחוזי כי המערערים לא הוכיחו את חלקם ביחידות ההשתתפות שהוקצו על-פי המפתח היחסי, למעט לגבי העשור שבין 1982-1992. אקדים את המאוחר ואציין שבתום הדיון שנערך בפנינו חזר בו בהמלצתנו בא-כוח המערערים מהערעור ובהתאם לכך, ביום

20.6.2016 ניתן פסק דין חלקי לפיו הערעור נדחה ללא צו להוצאות. על כן, אין צורך להרחיב באשר לטענות בערעור, והמשך הדברים יעסוק אך בטענות שהועלו במסגרת הערעור שכנגד.

19. בערעור שכנגד האגודה שבה ומעלה את הטענה כי לא היה מקום לקבל את תביעתם של המערערים מלכתחילה. לשיטתה, ההחלטה הראשונה מחייבת את המערערים, וקיים קושי רב ב"פתיחתה" של החלטה זו בשלב הנוכחי, לאחר שחלפו שנים מאז חלוקת הכספים לחברים באגודה. האגודה מדגישה בהקשר זה כי לא זו בלבד שההחלטה התקבלה כארבע שנים לפני הגשת התביעה, אלא שהמערערים אף השתתפו באסיפה שבה התקבלה ההחלטה ואף הצביעו בעדה. יתרה מכך, נטען כי החלטה זו אושררה בהצבעה נוספת של האסיפה הכללית – היא ההחלטה השנייה. לטענת האגודה, עובדות אלה חייבו את דחיית התביעה על בסיס העקרונות של ויתור, מניעות, שיהוי או "מעשה עשוי".

20. האגודה טוענת עוד כי בית המשפט המחוזי שגה באופן שבו יישם את הקביעות בעניין ניר בניס. לטענת האגודה, פסק הדין באותו עניין לא קבע באופן גורף כי החלטות שהתקבלו באספות כלליות של אגודות שיתופיות בכל הנוגע לחלוקה שווה של יחידות השתתפות בתנובה הן בטלות מעיקרן. אדרבה, האגודה טוענת כי בעניין ניר בניס נתן בית משפט זה את דעתו לכך שהקביעות בפסק הדין נוגעות אך לעובדות שעליהן הוא נסב, וסייג את תחולתן של הקביעות במקרים שבהם כבר התקבלו החלטות סופיות באסיפות כלליות של אגודות שיתופיות אחרות, כדוגמת המקרה שבפנינו.

21. לבסוף, האגודה טוענת כי בית המשפט המחוזי שגה בכך שקבע כי המערערים זכאים לקבל תמורה עבור יחידות ההשתתפות שנצברו בגין השיווק בעשור שבין 1992-1982. בעניין זה טוענת האגודה כי טענות המערערים ביחס להיקף התוצרת ששווקה על-ידם לא הוכחו כדבעי; כי פסק הדין מוביל לתוצאה מעוותת כיוון שמשמעותו היא שהאגודה תעביר לחבריה כספים בשיעור גדול מזה שקיבלה מתנובה בגין יחידות ההשתתפות; וכי קבלת עמדתם של המערערים תוביל להגשת תביעות נוספות מצד בעלי נחלות שהסכימו לחלוקה שווה בהצבעות שנערכו במסגרת של האסיפה הכללית, אך עשויים לטעון כי הם זכאים לחלק גדול יותר מפדיון יחידות ההשתתפות.

22. המערערים מצדם סומכים את ידיהם על קביעתו של בית המשפט המחוזי בעניין המשמעות שיש לייחס להחלטות שהתקבלו באסיפה הכללית בתביעה דנן. המערערים טוענים כי ההחלטות שהתקבלו באסיפה הכללית אינן מחייבות אותם מפני שהן התקבלו מבלי שניתנו לחברים הסברים מתאימים לגבי זכויותיהם. המערערים

טוענים עוד כי ההצבעות באסיפות התבססו על עמדתו של רשם האגודות השיתופיות לפיה יחידות ההשתתפות כולן הן נכס של האגודה, אלא שלימים התברר, עם מתן פסק הדין בעניין ניר בנים, כי עמדה זו לא הייתה נכונה. עוד נטען, כי יש לדחות את טענות האגודה ל"מעשה עשוי" בהתחשב בכך שמדובר בעניין כספי ומאחר שלאגודה אין כל קושי לשלם את הכספים שבהם חויבה.

23. במהלך הדיון שהתקיים בפנינו ביום 20.6.2016 חיווינו דעתנו בפני הצדדים כי בנסיבות המקרה נודעים יתרונות רבים לכך שהם יגיעו לעמק השווה, כך שתתייתר ההכרעה בשני הערעורים. עם זאת, בסופו של דבר, פשרה זו לא צלחה באופן מלא, בכפוף למפורט להלן.

24. כאמור, בסיומו של הדיון הודיע בא-כוח המערערים כי הוא מקבל את המלצת בית המשפט לחזור בו מהערעור. אולם, בא-כוח האגודה הודיע, מצדו, כי הוא עומד על הערעור שכנגד בשל השלכות אפשריות של פסק דינו של בית המשפט המחוזי על הליכים אחרים (לרבות תביעה שהוגשה על-ידי שני חברים נוספים נגד האגודה) ועל עניינם של חברים אחרים באגודה. חרף כך, בא-כוחה של האגודה הצהיר בשמה כי אם יתקבל הערעור שכנגד, האגודה לא תעמוד על החזר הכספים שכבר שולמו למערערים לפי פסק דינו של בית המשפט המחוזי, לפני משורת הדין ומפאת דרכי שלום. הצהרה זו קיבלה ביטוי בכתב בהודעה לבית המשפט שהוגשה מטעם האגודה לאחר הדיון.

דיון והכרעה

25. לאחר ששקלנו את הדברים אנו סבורים שדין הערעור שכנגד להתקבל. הכרעתנו זו מבוססת על שלושה נדבכים: הקביעות המנחות שנקבעו בעניין ניר בנים; העקרונות החולשים על מניעות ושיהוי במשפט האזרחי; ואופן תחולתם של האחרונים על מערכת היחסים בין האגודה השיתופית לחברים בה.

הפסיקה בעניין ניר בנים והשלכותיה על מקרים נוספים

26. פסק הדין בעניין ניר בנים התווה את "מפת הדרכים" לטיפול בתביעות הנוגעות לחלוקת יחידות ההשתתפות בין החברים באגודות השיתופיות שהיו חברות בתנוכה. נפתח אפוא בהצגת עיקרי הקביעות באותו עניין.

27. עניין ניר בנים עסק בעניינן של שלוש אגודות שיתופיות – ניר בנים, מושב עובדים להתיישבות חקלאית שיתופית, באר טוביה, מושב עובדים להתיישבות חקלאית שיתופית ו-נחלים, מושב עובדים של הפועל המזרחי. השאלה המשפטית שהתעוררה

בשלושת התיקים שאוחדו הוצגה שם באופן הבא: "האם יחידות ההשתתפות בתנוכה – שהוקצו באופן יחסי לכל אחת משלוש האגודות על פי החלטת ועידת תנוכה – הן נכס של האגודה או נכס של החברים יצרני החלב?". השופט י' עמית, שאליו הצטרפו השופט (כתוארו אז) א' רובינשטיין והשופט ס' ג'ובראן, קבע כי האפשרות השנייה היא הנכונה, היינו כי יחידות ההשתתפות שהוקצו בהתאם למפתח היחסי היו קניינם של החקלאים החברים באגודות אלה. השופט עמית ביסס את פסק דינו על האופן שבו נוהלה מערכת היחסים המשולשת שבין תנוכה, האגודות השיתופיות והרפתנים החברים בהן, כמו גם על היבטים הנוגעים לתשלומים השונים שבהם נשאו הצדדים, ואופן רישומם במאזני האגודות. בפסק הדין נקבע כי האגודות הרלוונטיות שימשו מעין "צינור" בין הרפתנים (ומשווקי תוצרת חקלאית אחרת) החברים בהן לבין תנוכה, הן ביחס לשיווק תוצרת החלב והן בקבלת תמורת החלב. על כן, כך נקבע, יחידות ההשתתפות שחולקו לפי המפתח היחסי הן נכס של הרפתנים ויש לחלק אותן בהתאם לתוצרת ששיווקו באמצעות תנוכה במרוצת השנים.

28. עניין ניר בנים עסק כאמור בשלוש אגודות שיתופיות בלבד, אולם ההליכים שתוארו בו היו מנת חלקן של אגודות שיתופיות רבות אחרות שהיו חברות בתנוכה. עובדה זו לא נעלמה מעיניו של השופט עמית, ולכן בטרם סיים את פסק דינו הוסיף בו מעין "הערת אזהרה" ביחס להשלכותיו על הליכים נוספים, כדלקמן:

"התוצאה אליה הגענו בשלושת התיקים שבפנינו, אינה מחייבת בהכרח כי התוצאה תהא כזו בכל האגודות השיתופיות. כל מקרה יש לבחון לגופו על פי נסיבותיו, כל אגודה בהתאם לתקנונה, להסכמים בין חבריה, להחלטות האסיפה הכללית במהלך השנים, לרישומים בספרי האגודה ובכרטיסי החברים במהלך השנים ועוד. כך, לדוגמה, ייתכן שיש אגודות שמימנו בעצמן את ההשקעה במניות תנוכה, ייתכן שיש אגודות בהן לא נוהלו כרטיסי חשבונות נפרדים לחברים או לא נגבה מהחברים תשלום לרכישת מניות תנוכה ועוד. בנוסף, אין בפסק דין זה כדי 'לפתוח' בהכרח החלטות שכבר נתקבלו באסיפות כלליות של אגודות שיתופיות אחרות לגבי חלוקת מניות תנוכה בין החברים או כדי לפגוע ב'מעשה עשוי' ככל שיחידות ההשתתפות בתנוכה כבר נפדו ותמורתן חולקה. כל חלוקה שבוצעה וכל החלטה שכבר נתקבלה יש לבחון לגופא על רקע נסיבות קבלתה, ובין היתר, באספקלריה של מידת הפגיעה ברפתנים (או במשווקי תוצרת חקלאית אחרת), 'מעשה עשוי', הסכמה, ויתור, מניעות, שיהוי, התיישנות וכיו"ב" (שם, בפסקה 117 לפסק דינו של השופט עמית).

דברים דומים הוסיף אף השופט רובינשטיין בחוות דעתו בעניין ניר בנים,

בצינו כן:

"אל נכחד, ברי כי פסק דין נרחב של בית משפט זה יש בו משום תקדים שייעשה בו שימוש. על כן, חשובה האזהרה; כך, הן כדי לא להניע אמות סיפים שכבר נתייצבו ואינן נעות עתה, והן כדי שלא לפטור בעלי דין ובעלי סמכות וגם את בתי המשפט מבדיקה פרטנית בכל מקרה, לגבי עובדות והשלכותיהן המשפטיות בתוך האגודות ובינן לבין חבריהן. כמובן אשר נקבע כאן יובא בחשבון במקומות הראויים. הוא הדין לענייניהם של צדדים שלישיים" (שם, בפסקה י"ד לחוות דעתו של השופט רובינשטיין. זאת, בהמשך להתייחסותו לכך שהשלכות הרוחב האפשריות של ההכרעה באותו עניין "טורדות את מנוחתנו". שם, בפסקה ו').

הסתייגות זו עמדה גם נגד עיניה של הנשיאה ד' ביניש בהחלטתה לדחות בקשה לקיים דיון נוסף בעניין ניר בניס, בהדגישה:

"אין הכרח לראות בתוצאת פסק הדין כמחייבת בעניינן של כל האגודות השיתופיות, ואין בו בהכרח כדי לפתוח מחדש לדיון החלטות שונות שהתקבלו באסיפות כלליות של אגודות שיתופיות אחרות. לפיכך, וכך אף סבור רשם האגודות השיתופיות, נראה כי העותרים מבקשים ללמוד מפסק הדין השלכות רוחב שאין ניתן לייחס לו, ואפשר שמקרה שיובא להכרעה עתידית יביא על פי בחינה פרטנית לתוצאה שונה" (דנג"ץ 9510/10 ניר בניס מושב עובדים להתיישבות חקלאית נ' קמחי, פסקה 6 (4.9.2011)).

29. הנה כי כן, חרף אופיו העקרוני של הדיון בעניין ניר בניס, בית משפט זה הבהיר – כבר באותו פסק דין – כי יש לנקוט משנה זהירות בהחלתן של הקביעות בו על מקרים אחרים. בפרט, צוין כי יש לעשות כן במבט צופה פני עבר ביחס למקרים שבהם כבר התקבלו החלטות של אגודות שיתופיות ועל בסיס החלטות אלה חולקו פדיון יחידות ההשתתפות בין החברים באגודה. לפיכך, יש להמשיך ולבחון האם ראוי להחיל במקרה זה את העיקרון המשפטי שהוכר בעניין ניר בניס, או את החריג המתווה את אופן החלתו.

השתק מכוח מצג (מניעות) ושיהוי במשפט האזרחי

30. בהמשך לאמור לעיל, בשלב זה, יש להוסיף ולבחון את העיקרון של השתק מכוח מצג, הידוע גם כמניעות, והעיקרון של שיהוי, המשקפים שניהם שיקולי יושר והגינות. כידוע, תחילה עקרונות אלה נקלטו במשפט הישראלי מן המשפט האנגלי, וכיום הם מוצאים עיגון גם בעקרון תום הלב, שהוא "עקרון על" במשפט האזרחי, ולמעשה במשפט הישראלי כולו (באופן כללי, ראו: גבריאלה שלו "הבטחה, השתק

ותום לב" משפטים טז 295 (1986) (להלן: שלו); דניאל פרידמן ונילי כהן חוזים כרך א 87-96 (1991) (להלן: פרידמן וכהן); רע"א 4928/92 עזרא נ' המועצה המקומית תל מונד, פ"ד מז(5) 94 (1993) (להלן: עניין עזרא); ע"א 6805/99 תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ החיים בירושלים נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה ירושלים, פ"ד נז(5) 433 (2003) (להלן: עניין עץ החיים)). אכן, לנוכח ההשלכות הדרסטיות של עקרונות אלה על שיקולים של ודאות והגנה על זכויות, כפי שיתואר להלן, יש מקום לשימוש זהיר בהם. בצד זאת, יש גם להימנע מלנקוט זהירות יתר, על מנת להבטיח הגנה נאותה על הגינות והסתמכות.

31. עקרון המניעות ועקרון השיהוי נדונו במהלך השנים כשתי דוקטרינות מובחנות, אך הם חולקים מכנה משותף חשוב: ביסוד שניהם עומדת הגנה על אינטרס ההסתמכות. בהתאם לכך, הפסיקה זיהתה קשר של גומלין בין שתי הדוקטרינות (ראו: רע"א 5793/05 אגודת בית הכנסת הגדול "שונה הלכות" נ' עיריית נתניה, פסקה 6 (11.9.2007)). למעשה, יש הרואים את השיהוי כממשיך לענף ה"השתקים מחמת מצג", היינו שהשיהוי הוא ביטוי של דוקטרינת המניעות (ראו: אבישי אדד שימוש לרעה בהליכי משפט 109-110 (2013); יששכר רוזן-צבי ההליך האזרחי 243-244 (2015)). להלן נעמוד בקצרה על כל אחת מדוקטרינות אלה.

32. מניעות – דוקטרינת המניעות נועדה למנוע תוצאות בלתי צודקות המתחייבות לכאורה על-ידי הדין – על-ידי השתקתם של המתדיינים מלטעון בבית המשפט טענות משפטיות ועובדתיות שהן נכונות כשלעצמן (עניין עזרא, בעמ' 100). לפי עקרון זה, כאשר צד אחד הציג מצג מסוים בפני צד אחר, וזה הסתמך על המצג בתום-לב ובאופן סביר ולכן שינה את מצבו לרעה, עשוי בעל המצג להיות מושתק מלהתכחש לו (עניין עזרא, שם; רע"א 7831/99 צוריאנו נ' צוריאנו, פ"ד נז(1) 673, 685 (2002); ע"א 9542/04 רותם חברה לביטוח נ' נחום (2.1.2006); שלו, בעמ' 295; פרידמן וכהן, בעמ' 87). במקרים מסוימים, המצג שעליו מבוסס ההשתק יכול להיעשות בדרך של שתיקה. מדובר במצב שבו צד אחד פועל על יסוד הנחה מוטעית, בנסיבות שבהן מוטל על הצד האחר להבהיר לו את העובדות לאמיתן. בבואו לבחון האם להכיר בטענת מניעות במצבים מסוג זה, ובמסגרת כך גם האם הייתה מוטלת "חובת גילוי" על מי מן הצדדים, בית המשפט ישקול, בין היתר, את מיהות הצדדים ואת היחסים ביניהם (פרידמן וכהן, בעמ' 88-89).

33. שיהוי במשפט האזרחי – במשפט האזרחי, דוקטרינת השיהוי מקנה לבית המשפט שיקול דעת לדחות תביעה שהוגשה בתוך תקופת ההתיישנות כאשר תומכים בכך שיקולי מדיניות חשובים. לצורך כך, בית המשפט ישקול את האינטרסים ההדדיים

של בעלי הדין, את מערכת היחסים ומאזן הנזקים ביניהם, את אופייה של הזכות הנתבעת וכן היבטים כלליים של האינטרס הציבורי (ראו: עניין עץ החיים, בעמ' 448-447).

34. פסיקתו של בית משפט זה התמקדה, בהקשר זה, בשני היבטים: יצירת מצג מצדו של התובע באשר לזניחת התביעה ושינוי מצבו של הנתבע לרעה עקב השיהוי. שיקול נוסף שנזכר בפסיקה הוא התנהלות בחוסר תום לב מצד המשתתף בהגשת התביעה (עניין עץ החיים, בעמ' 446. כן ראו: ע"א 5574/09 קזל נ' קרן קיימת לישראל, פסקה 23 (16.11.2011); ע"א 6182/14 אינבסטלום הולדינגס בע"מ נ' ספריית יפת בע"מ, פסקה 13 (3.5.2016) (להלן: עניין אינבסטלום); טל חבקינן התיישנות 16-17 (2014)). לבסוף, נשוב ונציין כי לנוכח השלכותיה של טענת השיהוי על זכויותיו של התובע נקבע בפסיקה כי טענה זו תתקבל במקרים חריגים בלבד, וכי הנטל שבו צריך לשאת הטוען לסילוק תביעה מחמת שיהוי הוא כבד (עניין עץ החיים, בעמ' 445-448; עניין אינבסטלום, בפסקאות 13-14).

מניעות ושיהוי ביחסים בין חבר אגודה שיתופית לאגודה

35. עמדנו על כך שאחד השיקולים שעשויים להיות רלוונטיים לדיון בטענות של מניעות ושיהוי הוא אופייה של מערכת היחסים בין הצדדים. לשיקול זה משמעות רבה בענייננו, בשים לב לכך שעסקינן במערכת יחסים ייחודית – זו ששוררת בין חברי אגודה שיתופית לבין עצמם ובינם לבין האגודה (רע"א 853/91 בקל נ' אגודה שיתופית נהלל, פ"ד מח(1) 775, 782 (1994)). נפנה אפוא לבחינת המאפיינים של יחסים אלה, ככל שאלה רלוונטיים לדיון בשאלות של מניעות ושיהוי.

36. כידוע, האגודה השיתופית אינה תאגיד "רגיל", אלא מהווה מסגרת לפעילות כלכלית לצד היבטים אישיים ושיתופיים (ראו: סעיף 4 לפקודה, אשר מזכיר, בין מטרותיה של האגודה השיתופית, "עזרה עצמית ועזרת גומלין בין אנשים בעלי אינטרסים כלכליים משותפים"). תכלית האגודה השיתופית אינה מצטמצמת אך לפן הכלכלי במובנו הצר. אף אם בעקרונות הקואופרציה חלו תמורות במהלך השנים, עדיין נהוג לראות באגודה השיתופית מסגרת משפטית המכוונת לקיים עזרה הדדית בין חבריה ומתאפיינת בקשר אישי ביניהם (ראו: ע"א 524/88 "פרי העמק", אגודה חקלאית שיתופית מרכזית בע"מ נ' שדה יעקב, מושב עובדים של הפועל מזרחי להתיישבות חקלאית שיתופית בע"מ, פ"ד מה(4) 529, 544 (1991) (להלן: עניין פרי העמק); ע"א 393/08 שגיא נ' כפר ביאליק כפר שיתופי להתיישבות חקלאית בע"מ, פסקה 14 (23.2.2010); עניין ניר בנים, בפסקה 36; סמדר אוטולנגי אגודות שיתופיות – דין ונוהל כרך א ו-6 ו-31 (1995) (להלן: אוטולנגי)).

37. עקרונות אלה עמדו לנגד עיניו של השופט (כתוארו אז) מ' לנדוי כאשר קבע בע"א 488/69 בית ינאי, אגודה חקלאית שיתופית בע"מ נ' הולנדר, פ"ד כד(1) 378 (1970) (להלן: עניין הולנדר) כי "בין חבר אגודה שיתופית מסוג זה לבין אגודתו, המייצגת את כלל החברים, קיימים ללא ספק יחסי קרבה מיוחדים, שמהם נובעת חובה מיוחדת שלא להחריש כאשר האגודה עלולה לסבול נזק עקב שתיקת החבר" (שם, בעמ' 382).

38. על רקע זה, במקרים המתאימים התקבלו טענות של מניעות מקום בו חבר באגודה שיתופית ביקש לתקוף בשלב מאוחר החלטות של האגודה שבזמן אמת הוא השלים עמן או הסכים להן. אחד מפסקי הדין החשובים בעניין זה עוסק במושב בית חנניה עצמו, היינו בעניינה של האגודה השיתופית שבפנינו (ע"א 84/64 בית חנניה נ' פרידמן, פ"ד יח(3) 20, 27 (1964)). באותו עניין נדון תוקפה של החלטה שהתקבלה באסיפה כללית של המושב. מתנגדי החלטה טענו שהאסיפה הייתה בלתי חוקית משום שהנשים שהצביעו בעד החלטה לא היו חברות במושב (טענה שבינתיים עבר זמנה, כך ניתן להעיר, וטוב שכך). בית משפט זה דחה את הטענה, בקבעו שהמתנגדים להחלטה הכירו בעבר בתקפותן של הצבעות באסיפה הכללית שבהן השתתפו נשים, ולכן הם מנועים מלהעלות את טענת אי-חברותן של הנשים. ראוי להביא את הדברים הנכוחים בשם אומרם:

"בית משפט של יושר לא ישעה לטענה המתעלמת מעובדות החיים ומנסה לבטלן במחי יד, אלא ינהג לפי העקרון שאדם חייב להיות נאמן למעשיו ולמוצא פיו כאשר הזולת פעל על-פיהם וכתוצאה מזה שינה את מצבו" (שם, בעמ' 27).

ובהמשך לכך ציין השופט צ' ברנזון:

"הימנעות מנקיטת צעדים או פעולות, אשר הדבר היה מחוייב המציאות תוך ידיעת מצב הדברים, עשויה להתפרש כהודאה שבשתיקה או כקבלת הדין המונעת מהצד הנוגע בדבר לטעון כעבור זמן את ההפך מזה" (שם).

39. הקביעה כי את תביעתם של המתנגדים להחלטה ניתן לדחות מחמת מניעות זכתה בהמשך לתמיכה בספרות המשפטית. כך למשל, ציינה פרופ' סמדר אוטולנגי כי "בהחלט ניתן לטעון כנגד החבר, 'הנזכר' לטעון טענת אי תקפות החלטה, שהוא אישית מנוע מלטעון זאת, בשל ידיעתו והתנהגותו במשך השנים" (ראו: אוטולנגי, בעמ' 246-247; כן ראו: סמדר אוטולנגי "חברות במושב עובדים – מהליכי קבלה דווקניים לחברות 'אוטומטית'" מחקרי משפט ג 95, 100-101 (1984)).

40. טענות של מניעות ושיהוי התקבלו גם בסכסוכים נוספים הקשורים בחברות באגודות שיתופיות. כך למשל, במקרה נוסף שנסב על עניינה של האגודה השיתופית בית חנניה, המערערים באותו עניין ביקשו מבית המשפט להצהיר כי אינם חברים באגודה השיתופית. בית המשפט דחה את הבקשה, בקבעו כי השתתפותם של המערערים באספות הכלליות של האגודה וקבלת שירות ממנה מקימים מחסום המונע מהם לכפור במעמדם כחברים באגודה (ע"א 260/66 רובינשטיין נ' בית חנניה, מושב עובדים, פ"ד כא(1) 75 (1967)). במקרה אחר, תקף חבר באגודה שיתופית את הקמתו של מפעל לאלקטרוניקה, שעליה הוחלט באסיפה כללית של האגודה. חבר האגודה פנה לראשונה לבית המשפט בעניין זה כעבור שנה ממועד ההחלטה. בית משפט זה קבע באותו עניין כך:

"אין ספק, כי המדובר בעניינו בשיהוי חמור. המערער המתין שנה תמימה מאז אותה אסיפה כללית עד שפנה לבית המשפט. במשך שנה זו הוקם המפעל לנגד עיניו, והושקעו בו כספים רבים. מזה כחצי שנה פעל המפעל למעשה, והמערער המשיך בשתיקתו, שתיקה שהתבטאה לא רק באי-פנייה לבית המשפט אלא גם באי-נקיטת צעד כלשהו בין כותלי המושב והאגודה המשיבה. רק כעבור שנה פנה לבית המשפט וביקש להחזיר את כל הגלגל הגדול הזה אחורה. להשקפתו של השופט המלומד, המקובלת עלי, הוא מנוע מעשות כן, 'ולא יעלה על הדעת להענות לו'" (ע"א 341/87 הרשוביץ נ' עין ורד מושב עובדים, פ"ד מד(2) 286, 288-289 (1990)).

בהמשך לכך, בית המשפט חזר והבהיר כך:

"אילו השמיע המערער קול מחאה נגד הפגם בכינוסה של האסיפה, יכולה הייתה המשיבה להגיב מיד ולתקן את הפגם, אם על-ידי אישורו בדיעבד, אם על-ידי קבלת החלטה חדשה על-ידי אסיפה חדשה מזומנת כראוי. העובדה שהחריש זמן כה רב גרמה לכך שהאגודה הקימה למעשה את המפעל ונכנסה להוצאות כבדות. מאחר שכך, מן הדין היה לפרש את שתיקתו כהסכמה ולהשתיקו כשביקש למחות רק כעבור זמן כה רב" (שם, בעמ' 289. ראו עוד: אוטולנגי, בעמ' 246-249; שלו, בעמ' 312-314)).

סיכום ביניים

41. בעניין ניר בנים נקבע שיחידות ההשתתפות שחולקו לפי המפתח היחסי הן נכס של הרפתנים (או של משווקי תוצרת חקלאית אחרת) ויש לחלק אותן בהתאם לתוצרת ששיווקו באמצעות תנובה במרוצת השנים. בצד זאת, נקבע כי יש לבחון לגופו כל

מקרה שבו חולקו כספים לחברי האגודה על בסיס החלטות של האגודה, בהתייחס למידת הפגיעה ברפתנים ולהתחשבות בטענות של מניעות, שיהוי, ויתור והתיישנות.

42. בהמשך לעניין ניר בנים, עמדנו על כך שהעקרונות של מניעות ושיהוי משקפים שיקולים של יושר והגינות והגנה על אינטרס ההסתמכות. ככלל, מוטל נטל כבד על מי שמבסס את הגנתו על עקרונות אלה, על מנת שלא לשחוק את ההגנה על זכויות משפטיות. יחד עם זאת, הפסיקה הכירה לא אחת בטענות של מניעות ושיהוי בסכסוכים בין חבר אגודה שיתופית לבין האגודה, לנוכח מערכת היחסים המיוחדת בין הצדדים, במקרים שבהם חברי האגודה שינו את מצבם על בסיס החלטות שהתקבלו על-ידי האגודה.

מן הכלל אל הפרט

43. האם, לאור העקרונות שעליהם עמדנו, ראוי לקבל את טענות המניעות והשיהוי שהעלתה האגודה נגד המערערים? לאחר שבחנו את השתלשלות הנסיבות שהובילו לחלוקת הכספים באופן שווה בין חברי האגודה, אנו סבורים שיש להשיב על שאלה זו בחיוב.

44. ההחלטה הראשונה על חלוקת יחידות ההשתתפות באופן שווה בין חברי האגודה התקבלה פה אחד, באסיפה כללית שבה השתתפו גם המערערים 2 ו-4 ובני משפחותיהם. אף אם המערערים הביעו מחאה כלשהי לפני קיום האסיפה, הרי שבמועד הקובע והמכריע הם תמכו בהחלטה שאותה הם תוקפים כעת, ולכל הפחות נאלמו דום.

45. אכן, המערערים פנו לוועד האגודה בחודש ספטמבר 2007 בבקשה לעכב את חלוקת הפדיון של יחידות ההשתתפות עד להכרעה בעניין ניר בנים. פנייה זו זכתה להתייחסות והובילה לקיום אסיפה כללית חוזרת. באסיפה החוזרת התקבלה ההחלטה השנייה, שבה אושררה ההחלטה לחלק באופן שווה את הכספים. גם בשלב זה, כמו באלה שקדמו לו, המערערים לא פנו לבית המשפט, אף לא בבקשה לעכב את חלוקת הכספים. ויודגש: לא נטען על-ידי המערערים – ובדין לא נטען – כי הם לא היו מודעים לעריכת האסיפות או להחלטות שהתקבלו בהן. הדברים נכונים גם לגבי המערער 3, שלא נכח באסיפה שבה התקבלה ההחלטה הראשונה אך היה מעורב במגעים מול הוועד לעניין קבלת נתוני שיווק לתנובה, ובסופו של דבר לא נקט פעולה כלשהי בעניין זה.

46. הלכה למעשה, הכספים חולקו בין חברי האגודה, ובהם כמובן גם המערערים. רק כעבור ארבע שנים מההחלטה הראשונה, לאחר מתן פסק הדין בעניין ניר בנים,

השכילו המערערים לפנות לבית המשפט. השתלשלות זו של העובדות מובילה למסקנה כי היה מקום לדחות את התביעה מחמת שיהוי ומניעות. קשה שלא לראות בהתנהגותם של המערערים מצג המשלים, שלא לומר תומך, בחלוקת הכספים באופן זה. האגודה הסתמכה על מצג זה, ושינתה את מצבה לרעה כשחילקה הכספים לחברים בעלי הנחלות, עשרות במספר. לא יהיה זה מופרך להניח כי חברים רבים אלה נסמכו על הכספים שקיבלו לידיהם, בסכום לא מבוטל (81,900 שקל) וכי רבים מהם כבר עשו בכספים שימוש. בשלב שבו הוגשה התביעה – כשלוש שנים לאחר חלוקת הכספים – אינטרס ההסתמכות של האגודה ושל חבריה כבר היה מבוסס, וקיים קושי להחזיר את הגלגל לאחור.

47. דומה שזהו בדיוק המצב ששיווה השופט עמית לנגד עיניו כשקבע בעניין ניר בנים כי "אין בפסק דין זה כדי 'לפתוח' בהכרח החלטות שכבר נתקבלו באסיפות כלליות של אגודות שיתופיות אחרות לגבי חלוקת מניות תנובה בין החברים או כדי לפגוע ב'מעשה עשוי' ככל שיחידות ההשתתפות בתנובה כבר נפדו ותמורתן חולקה" (שם, בפסקה 117), כמו גם המצב שעליו נתן דעתו השופט רובינשטיין שעמד על "חשיבות האזהרה" על מנת "שלא להניע אמות סיפים שכבר נתייצבו ואינן נעות עתה" (שם, בפסקה י"ד), כמפורט בפסקה 29 בפסק דינו לעיל.

48. בית המשפט המחוזי ביסס את פסק דינו על החלק המהותי בעניין ניר בנים, אולם דומה שהוא לא נתן משקל מספק לאותן "הערות אזהרה" בנוגע לתחולתן של הקביעות בו על מקרים נוספים, הערות שהן חלק בלתי נפרד מפסק הדין. למעשה, המסקנה כי המערערים מנועים מלתקוף את ההחלטה רק מתחזקת מהשוואה מדוקדקת של המקרה שבפנינו לעניין ניר בנים, בכל הנוגע להליכים שהתנהלו קודם למתן פסק הדין. כך למשל, בהליך שהתנהל בעניינה של האגודה השיתופית ניר בנים, פנו העותרים לרשם האגודות השיתופיות נגד ההחלטה לכנס את האסיפה הכללית עוד לפני שזו כונסה בפועל (ראו: עניין ניר בנים, בפסקה 3). אף בעניינה של האגודה השיתופית נחלים נעשתה פנייה לבית המשפט המחוזי בבקשה לעכב את חלוקת הכספים בין חברי האגודה עוד בטרם אלה חולקו, והתביעה הוגשה תשעה חודשים בלבד ממועד קבלת ההחלטה באסיפה (עניין ניר בנים, בפסקאות 26-28; ת"א (מחוזי-מרכז) 660-01-08 וינרב נ' נחלים מושב עובדים של הפועל המזרחי (20.8.2009)). מיותר לציין כי פעולות מסוג זה לא נעשו על-ידי המערערים בענייננו, כמתואר לעיל.

49. המערערים טענו כי ההחלטה באסיפה הכללית התקבלה תוך הצגת מידע חלקי ומגמתי. אולם, אף בית המשפט המחוזי לא קבע כי האגודה התנהלה בחוסר תום לב בהקשר זה. בנוסף לכך, כפי שתואר לעיל, למערערים היו הזדמנויות לקבל מידע

רלוונטי, אך הם לא נקטו פעולות לצורך כך. לבסוף, ככל שטענת המערערים מכוונת לכך שהם היו "שחקנים לא מתוחכמים" ויש לשקול זאת לטובתם, הרי שכאלה היו גם חברי האגודה האחרים, שהשתתפו באספות, וסמכו על תוצאותיהן.

50. אנו תמימי דעים עם בית המשפט המחוזי כי האגודה השיתופית לא יכולה – בהיעדר הסכמה לכך – לנכס לעצמה נכסים של החברים בה (ראו: עניין פרי העמק, בעמ' 546; עניין ניר בנים, בפסקה 83; אוטולנגי, בעמ' 218). אולם, על מנת לעמוד על זכויות אלה היה על המערערים להימנע מיצירת מצג שלפיו הם מסכימים לחלוקה שווה של יחידות ההשתתפות, וכן היה עליהם להקדים בפנייתם לבית המשפט. קבלת טענת מניעות ושיהוי בנסיבות אלה מתיישבת עם האמור בפסק הדין בעניין ניר בנים, וכן עולה בקנה אחד עם פסיקתו של בית משפט זה בדבר הצורך של חבר אגודה שיתופית "שלא להחריש" ולפנות לבית המשפט מקום בו האגודה עלולה לסבול משתיקתו.

51. למען הסר ספק, הכרעה זו נוגעת לנסיבות הפרטיקולריות של האגודה השיתופית בית חנניה וההחלטות שהתקבלו בה. אין בה כשלעצמה כדי לחרוץ גורלם של הליכים שהתקיימו באגודות שיתופיות אחרות או של חברי אגודה אחרים. לא נותר לנו אלא לחזור על אותן "הערות אזהרה" בעניין ניר בנים, לפיהן "כל חלוקה שבוצעה וכל החלטה שכבר נתקבלה יש לבחון לגופא על רקע נסיבות קבלתה" (שם, בפסקה 117).

לקראת סיום

52. שנים של יגיע כפיים של אנשי ההתיישבות העובדת, על בסיסן של הטיית שכמ משותפת ועזרה הדדית, הובילו לשגשוגו של תאגיד תנובה. השגשוג הוביל לעסקה בינלאומית גדולה, ועם העסקה הגיעה גם "חלוקת השלל". זו אינה מתאפיינת באותה אווירה של רעות ושיתופיות שהובילו לצמיחת התאגיד. דומה כי אין בה גם זכר לכך שהאגודה לא הייתה אך עסק, אלא התאגדות של אנשי עמל. באופן חוזר ונשנה עסקה זו אף מובילה להתדיינות משפטית. אין להלין על כך שאנשים החשים שזכויותיהם נפגעו מבקשים להגן עליהן ולנקוט בהליכים משפטיים. עם זאת, ניתן אך לקוות כי בסופו של דבר ישכילו כל הצדדים לחזור ולכונן את מערכת היחסים ביניהם גם על בסיס ערכים של שיתוף פעולה והבנה הדדית.

53. סוף דבר: הערעור שכנגד מתקבל, במובן זה שעל האגודה לא מוטלת חובה בדין לשלם למערערים את הכספים שנפסקו לטובתם על-ידי בית המשפט המחוזי. יחד

עם זאת, רשמנו לפנינו את הצהרת האגודה כי אם יתקבל ערעורה היא לא תעמוד על השבתם של כספים אלה, שכבר שולמו למערערים. בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ש ו פ ט ת

השופט ס' ג'ובראן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט א' שהם:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת ד' ברק-ארז.

ניתן היום, ח' בתמוז התשע"ו (14.7.2016).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

ש ו פ ט